

De Koninklijke Marechaussee en het nieuwe politiebestedel.

Reeks artikelen over de geschiedenis van het Wapen, deel IV

Door dr. J.P.E.G. Smeets

Na de scheiding met België werd het al snel duidelijk dat Nederland in een soort verstarring was geraakt. Onze zuiderburen ontwikkelden al snel een industrie, terwijl ons land toch vooral een land van boeren en handelslui bleef. Modernisering op allerlei vlakken was nodig om ook Nederland in de vaart der volkeren mee te stuwen. Eén van die moderniseringenvond plaats op het gebied van de staatsinrichting. In 1848 schreef J. Thorbecke de nieuwe Nederlandse Grondwet waarmee ons land een constitutionele monarchie werd.

(Ministerie van Justitie) Rijksveldwachter in 1859. Tekening van J.F. Tielens.

De Grondwet had uiteraard consequenties op bestuurlijk vlak en de inrichting van de Nederlandse politieorganisatie. Thorbecke vond dat de politiezorg vooral een zaak van de gemeenten was en niet van de rijksoverheid. De politie als organisatie moest zo bescheiden mogelijk blijven en vooral geen slechte herinneringen opwekken aan de Franse overheersing. Hij was verder van mening dat als er grootschalige onlusten plaatsvonden de hulp van het leger moest worden ingeroepen. Nette burgers hadden volgens hem geen behoefte aan een politie die streng toezicht hield.

De Koninklijke Marechaussee was dus in de ogen van Thorbecke een politiemacht die gemakkelijk gemist zou kunnen worden. Gelukkig voor het Wapen kende het ook vele sympathisanten die er voor voelden het gendarmeriekorps over het gehele land uit te breiden. In het parlement spitste de discussie zich nu op twee punten toe: of Nederland behoefte had aan een rijkspolitieorganisatie en of die rijkspolitie dan militair of burgerlijk zou moeten zijn. Uiteindelijk werd naar goed Nederlands gebruik een compromis gevonden. Aangezien de Koninklijke Marechaussee er al geruime tijd was en effectief in de zuidelijke provincies opereerde, werd besloten het korps in die contreien te handhaven. Voor de noordelijke provincies, grofweg het gebied van de oude Republiek der Zeven Provinciën, vond men de Marechaussee echter geen goede keus. Veel politici geloofden dat de vrijheidslievende burgers uit het noorden

niet mochten worden opgezadeld met een militaire politie. Dat druiste tegen de aloude privileges en protestantse waarden in. In het noorden moest een burgerlijke rijkspolitie komen. In 1856 werd de daad bij het woord gevoegd en werd de burgerlijke Rijksveldwacht een feit. De rijksveldwacht viel onder het Ministerie van Justitie en verrichte politietaken onder het gezag van de burgemeester.

Op deze manier leek het erop dat aan de verschillende 'volksaarden' binnen het Koninkrijk der Nederlanden recht was gedaan. Het zuiden de Marechaussee het noorden de Rijksveldwacht. Het probleem was echter, en dat werd door de meeste politici nog niet ingezien, dat er twee politieorganisaties waren ontstaan die beiden zorg droegen voor de rijkspolitiezorg in hun deel van het land. Zolang die korpsen hun eigen 'stukje land' hadden, ging alles wel goed, maar daarmee was de fundamentele vraag of Nederland een militair dan wel burgerlijk rijkspolitiekorps moest krijgen niet beantwoord. Deze vraag was bovendien cruciaal als het ging om de financiering van de rijkspolitiezorg. Er werd in het midden van de 19e eeuw wel volop gediscussieerd over een Politiewet, maar die zou er pas honderd jaar later, in 1957, komen. In de jaren na 1856 voldeden de Rijksveldwacht en de Koninklijke Marechaussee in de hen toebedeelde gebieden goed. Van rivaliteit was geen sprake omdat men niet in elkaars vaarwater terechtkwam. Met de industrialisering van Nederland namen in het laatste kwart van de 19e eeuw ook de arbeidsconflicten toe. Vooral in de noordelijke provincies ontstond een arbeidersklasse die zich begon te organiseren in vakbonden en betere arbeidsvoorwaarden eiste. De toenemende spanningen dwongen Den Haag meer politiemensen naar het noorden te sturen. Leden van de Rijksveldwacht en de Koninklijke Marechaussee waren steeds vaker in Friesland, Groningen en Drente te zien. De vraag, of het niet raadzaam zou zijn één van de beide korpsen in dit deel van het land uit te breiden, werd regelmatig gesteld. Het gevolg was een steeds feller wordende discussie over de kwaliteiten.

(Gemeentearchief Rotterdam) Rijksveldwachter, W.P. van Geldorp, 1864.